

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

КРИВКО МАРІЯ ЄВГЕНІВНА

УДК 349.422 : 615.2

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН З ВИРОЩУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ
ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ
ТОВАРОВИРОБНИКАМИ**

12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право;
природоресурсне право

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор **Статівка Анатолій Миколайович**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, професор кафедри земельного та аграрного права, член-кореспондент НАПрН України.

Офіційні опоненти:

– доктор юридичних наук, професор **Мірошніченко Анатолій Миколайович**, член Вищої ради юстиції України;

– кандидат юридичних наук, доцент **Гафурова Олена Вікторівна**, Національний університет біоресурсів і природокористування України імені академіка В. З. Янчука, доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права.

Захист відбудеться 21 грудня 2015 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.04 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 70.

Автореферат розіслано 17 листопада 2015 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В.Ю. Уркевич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Незважаючи на політичні та економічні складності, що спіткали нашу країну за попередні роки, фармацевтична промисловість залишається однією із галузей виробництва, що продовжує розвиватися. Зокрема, у 2014 році рівень обсягів виробництва фармацевтичної продукції зріс порівняно із відповідними періодами минулого року. При цьому біля 40 % лікарських препаратів, що виробляються, мають рослинне походження, а за деякими видами захворювань, наприклад, захворювань серця, даний показник становить 80 %.

Рослинна сировина, що використовується при виготовленні лікарських препаратів в нашій країні, в переважній більшості отримується шляхом збору дикорослих лікарських рослин або імпорту рослинної лікарської сировини із-за кордону. При цьому Україна має всі умови для культивування лікарських рослин, оскільки не тільки кліматично є придатною для даного різновиду сільськогосподарської діяльності, а й має багатий досвід минулих поколінь із організованого вирощування лікарських рослин.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я за останні десятиліття глобальний та національний ринки лікарських рослин суттєво зросли; розвивається організоване вирощування лікарських рослин порівняно із збиранням дикорослої лікарської сировини. У той саме час, Україна залишається країною, в якій все ще переважає збір лікарських рослин; організоване вирощування даного різновиду сільськогосподарської продукції є порівняно незначним. У зв'язку з цим Україна не тільки втрачає один із способів покращення економічних показників, підтримання українського аграрного товаровиробника, а й ризикує використовувати при виготовленні ліків не завжди якісні лікарські рослини іноземного походження. Враховуючи ж потенціал України у сфері вирощування лікарських рослин, можна також з упевненістю говорити про те, що наша країна втрачає можливість експортувати відповідну лікарську сировину.

Однією з причин неналежного рівня вирощування лікарських рослин в Україні є відсутність спеціального правового регулювання відносин в цій сфері. На сьогодні відносини з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками регулюються загальним законодавством, наприклад, Законом України від 30 червня 1993 року № 3348-XII «Про карантин рослин», Законом України від 26 грудня 2002 року № 411-IV «Про насіння і садивний матеріал» та іншими законами та підзаконними нормативно-правовими актами. Крім того, держава не забезпечує підтримку даної галузі сільського господарства шляхом встановлення пільг у оподаткуванні, створення системи пільгового кредитування, а також запровадження інших заходів державної підтримки.

У зв'язку із вказаним, актуальним є питання комплексного аналізу правового регулювання відносин, що виникають в процесі вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками, визначення специфіки даної групи правовідносин, а також розроблення й запровадження пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання цих правовідносин.

За темою дисертації досліджень раніше не проводилося. Комплексне дослідження правового регулювання відносин з вирощування та реалізації

лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками не здійснювалося.

Науково-методологічною базою дисертації стали праці вітчизняних і зарубіжних учених-юристів: М.М. Агаркова, О.М. Батигіної, О.А. Белянєвич, Г.Ю. Бистрова, Ц.В. Бичкової, В.І. Борисової, М.Я. Ващишин, Я.З. Гаєцька-Колотило, В.М. Гайворонського, А.П. Гетьмана, В.М. Єрмоленка, В.П. Жушмана, С.А. Загороднього, Н.В. Ільків, О.С. Йоффе, М.І. Козиря, В.М. Корнієнко, Г.С. Корнієнко, Ю.М. Крупки, А.М. Куліша, А.В. Луця, В.К. Мамутова, С.І. Марченко, О.Ф. Мельничука, Н.М. Опольської, О.О. Погрібного, І.П. Сафонова, Л.О. Святченко, В.М. Семчика, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.П. Станіславського, А.М. Статівки, В.Ю. Уркевича, М.М. Чабаненка, В.З. Янчука, В.Л. Яроцького та ін.

Також основу дослідження склало аграрне, земельне, екологічне, цивільне й господарське законодавство, що впорядковує відносини з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками, законодавство зарубіжних країн, практика застосування чинного законодавства при регламентації аграрних відносин.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах цільової комплексної програми «Правове забезпечення реалізації політики держави на пріоритетних напрямках економічного розвитку та у сфері екологічної безпеки», номер державної реєстрації – № 0111U000962.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка теоретичних і практичних питань вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками, а також внесення обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання даної групи відносин на основі комплексного аналізу аграрного законодавства, практики його застосування та відповідних теоретичних засад.

Для досягнення поставленої мети в дисертації були визначені такі основні завдання:

- з'ясувати історико-правові основи становлення та розвитку законодавства з вирощування та реалізації лікарських рослин за участю сільськогосподарських товаровиробників;
- визначити ознаки правового статусу сільськогосподарських товаровиробників як суб'єктів правовідносин з вирощування та реалізації лікарських рослин;
- з'ясувати основні принципи правового регулювання відносин з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками;
- розкрити особливості вітчизняного та зарубіжного досвіду правового регулювання відносин з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками;
- розкрити особливості реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками за договорами контрактації, поставки, купівлі-продажу;
- сформулювати науково обґрунтовані пропозиції з удосконалення

законодавства України стосовно врегулювання відносин з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками.

Предметом дослідження є правове регулювання відносин з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками.

Методи дослідження. В основу методології дослідження покладено комплексний науковий підхід до аналізу правових питань регулювання відносин з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками.

На всіх стадіях опрацювання теми застосовувався метод матеріалістичної діалектики з метою з'ясування сутності досліджуваних аграрних правовідносин, закономірностей та особливостей їх функціонування. На окремих стадіях дослідження застосовувалися методи: структурно-функціональний – для виявлення комплексного змісту понять; статистичний – для проведення масових спостережень; герменевтичний – для тлумачення норм права; методи аналізу та синтезу – для вивчення окремих елементів правовідносин з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками; методи індукції та дедукції – для вивчення та узагальнення практичних проблем вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками; історичний метод – для вивчення історії розвитку правового регулювання вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками; метод моделювання – для конструювання нових і модифікації існуючих норм права, що регулюють дане питання; порівняльно-правовий (компаративістський) – для порівняння законодавства України та зарубіжних країн у цій сфері; формально-юридичний – для пізнання внутрішнього змісту та форми досліджуваної проблеми.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації вперше в українській аграрно-правовій науці комплексно розкриті правові питання регулювання відносин з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками, на підставі чого обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання даних відносин. У зв'язку із проведеним дослідженням сформульовано наступні положення, які мають наукову новизну й практичну значимість.

У дисертації

вперше:

– обґрунтовано необхідність запровадження заходів державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, які займаються вирощуванням та реалізацією лікарських рослин, що полягатимуть у державному регулюванні цін на лікарські рослини, забороні дискримінації сільськогосподарських товаровиробників, що займаються вирощуванням та реалізацією лікарських рослин, при транспортуванні їх продукції, у тому числі й на експорт;

– встановлено ознаки спеціальної правосуб'єктності сільськогосподарських товаровиробників як виробників лікарських рослин: реєстрація сільськогосподарського товаровиробника як фізичної особи-підприємця чи юридичної особи будь-якої

організаційно-правової форми із зазначенням серед різновидів економічної діяльності вирощування прямих, ароматичних і лікарських рослин та оптової торгівлі квітами та рослинами; оформлення та реєстрація речового права (права власності, права постійного користування, права оренди, емфітевзису) на земельну ділянку сільськогосподарського призначення за сільськогосподарським товаровиробником в порядку, передбаченому Земельним кодексом України та Законом України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»; набуття у власність чи на підставі іншого речового права будівель та приміщень, придатних для проведення діяльності із оброблення лікарських рослин; набуття у власність чи на підставі іншого речового права спеціального обладнання, що може використовуватися в процесі вирощування лікарських рослин; організація виробничого процесу під час вирощування лікарських рослин таким чином, щоб забезпечити навчання, інструктаж, а також систематичний нагляд за станом здоров'я осіб, що залучаються до роботи в процесі вирощування лікарських рослин;

– визначено принципи правового інституту вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками: принцип пріоритетності культивування лікарських рослин перед заготівлею дикорослої лікарської сировини, принцип забезпечення високої якості лікарських рослин, що культивуються, принцип координації діяльності з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками із потребами фармацевтичної промисловості, принцип пріоритетності вітчизняних лікарських рослин щодо імпортованої лікарської сировини;

удосконалено:

– поняття «лікарські рослини» як правової категорії із характеристикою її основних ознак за чинним законодавством України;

– теоретичне обґрунтування необхідності зменшення обсягів збору дикорослих лікарських рослин за рахунок збільшення обсягів культивованих рослин замість запровадження обмежень з боку держави відносно осіб, що здійснюють збирання лікарських рослин;

– теоретичну модель співвідношення норм Цивільного кодексу України та ст. 272-274 Господарського кодексу України щодо відносин контрактації сільськогосподарської продукції;

отримали подальший розвиток науково-теоретичні ідеї, положення, висновки й рекомендації стосовно:

– теоретичного обґрунтування необхідності розробки та прийняття Державної комплексної цільової програми щодо підтримки культивування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками, а також спеціального нормативно-правового акту у сфері культивування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками – Порядку вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками із пропозицією деяких його положень;

– вчення про особливості провадження сільськогосподарськими товаровиробниками діяльності з вирощування та реалізації лікарських рослин, зокрема, вимоги до матеріально-технічної бази сільськогосподарського товаровиробника, персоналу сільськогосподарського товаровиробника, організації роботи з вирощування лікарських рослин тощо;

– теоретичного розуміння обставин, що обумовлюють специфіку договорів, які опосередковують діяльність сільськогосподарських товаровиробників з вирощування та реалізації лікарських рослин: особливості чергування лікарських культур у сівозмінах; періоди росту, визрівання та досягнення найкращої якості лікарських рослин відповідно до свого призначення; швидка втрата лікарськими рослинами своїх корисних якостей після збирання; наукоємний характер діяльності з вирощування лікарських рослин.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації пропозиції та висновки, положення й рекомендації є певним внеском у теорію аграрного права й можуть бути використані:

– у правотворчій діяльності – як теоретичний матеріал при розробці й прийнятті або вдосконаленні законів України та підзаконних нормативно-правових актів;

– у науково-дослідницькій діяльності – для подальшого вивчення та наукових розробок щодо правового регулювання аграрних відносин;

– у навчальному процесі – при підготовці відповідних розділів навчальної літератури і таких лекційних курсів, як «Аграрне право», «Земельне право»;

– у правозастосовній діяльності – при вирішенні судами спорів з питань вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками; практикуючими юристами, менеджментом та юрисконсультами юридичних осіб, органами державної влади та органами місцевого самоврядування при участі у правовідносинах з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками.

Апробація результатів дисертації. Основні пропозиції, практичні рекомендації та висновки дисертації обговорювалися та були схвалені на засіданнях кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Наукові висновки й рекомендації з проблем правового регулювання відносин з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками відображені в опублікованих статтях та тезах наукових доповідей.

Окремі положення і пропозиції роботи були представлені на Міжнародній науково-практичній конференції «Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин» (м. Харків, 2-3 березня 2013 року), на круглому столі, присвяченому пам'яті проф. Ю.О. Вовка «Сучасні досягнення наук земельного, аграрного та екологічного права» (м. Харків, 24 травня 2013 року), на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Юридична осінь 2013 року» (м. Харків, 14 листопада 2013 року), на Міжнародних науково-практичних конференціях «Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності» (м. Харків, 18-19 квітня 2014 року) та «Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності» (м. Львів, 25-26 квітня 2014 року), на круглому столі, присвяченому пам'яті проф., д.ю.н., академіка НАПрН України О.О. Погрібного «Розвиток організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі» (м. Харків, 13 червня 2014 року).

Публікації. Основні положення дисертації знайшли відображення у 6-ти

наукових статтях, з яких 4 опубліковані в наукових фахових виданнях України, одна – в науковому виданні Російської Федерації, одна – в науковому журналі України, що не є фаховим, а також у тезах наукових доповідей, зроблених на 6-ти наукових конференціях. Усього за темою дисертації опубліковано 12 наукових праць.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, 2-х розділів, які містять 6 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (228 найменувань). Повний обсяг роботи становить 204 сторінки, з них 174 сторінки – основний текст.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

Розділ 1. «Загальна характеристика правового регулювання відносин з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками» містить три підрозділи, його присвячено дослідженню правового регулювання відносин з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками.

У підрозділі 1.1 «Історико-правові основи становлення та розвитку законодавства з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками» встановлено історичну складову розвитку правового регулювання відносин з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками на території сучасної України.

Встановлено, що вирощування лікарських рослин як самостійний різновид сільськогосподарської діяльності виникло на території України ще в часи існування Московського Царства й Російської Імперії та розвивалося від діяльності аптекарських садів, започаткованих ще в «петровські часи», до створення спеціалізованих радгоспів та дослідних станцій з вирощування лікарських рослин, створених в радянських період української історії.

Автором наголошується, що активізація діяльності із організованого вирощування лікарських рослин припадає на період Першої світової війни, оскільки саме дана історична подія виявила суттєві прогалини в поставках лікарських рослин. У цей період була проведена значна аналітична та просвітницька робота в галузі культивування лікарських рослин. Фрагментарне правове регулювання відносин з вирощування та реалізації лікарських рослин мало місце в радянський період української історії та обмежувалося виключно державними стандартами, розпорядчими актами щодо порядку управління в сфері вирощування лікарських рослин, а також актами в сфері реалізації лікарських рослин.

Визначається, що в незалежній Україні вирощування лікарських рослин здійснюється незначною кількістю сільськогосподарських товаровиробників, які спеціалізуються на такій діяльності, а також деякими виробниками фармацевтичної продукції; проте на сьогодні домінуюче значення все ж має збирання лікарських рослин.

Робиться висновок, що історія культивування лікарських рослин свідчить, що в Україні завжди існували належні умови для розвитку даного різновиду сільськогосподарської діяльності, проте така організація діяльності з боку держави була розроблена тільки наприкінці радянського періоду.

У підрозділі 1.2 «Сільськогосподарські товаровиробники як суб'єкти

правовідносин з вирощування та реалізації лікарських рослин» надається аналіз правового статусу сільськогосподарських товаровиробників, які займаються вирощуванням та реалізацією лікарських рослин.

В результаті аналізу чинного законодавства України автор визначає ознаки правосуб'єктності сільськогосподарських товаровиробників як суб'єктів правовідносин з вирощування та реалізації лікарських рослин, а саме: а) реєстрація сільськогосподарського товаровиробника як фізичної особи-підприємця чи юридичної особи будь-якої організаційно-правової форми із зазначенням серед різновидів економічної діяльності діяльність з вирощування прямих, ароматичних і лікарських рослин та оптову торгівлю квітами та рослинами; б) оформлення та реєстрація речового права (права власності, постійного користування, права оренди, емфітевзису) на земельну ділянку сільськогосподарського призначення за сільськогосподарським товаровиробником в порядку, передбаченому Земельним кодексом України та Законом України від 1 липня 2004 року № 1952-IV «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень».

Окрім того, з урахуванням особливостей діяльності з вирощування та реалізації лікарських рослин також визначаються й інші ознаки правового статусу сільськогосподарських товаровиробників, які характеризують їх у якості виробників якісної та рентабельної лікарської сировини: 1) набуття у власність чи на підставі іншого речового права будівель та приміщень, придатних для проведення діяльності із оброблення лікарських рослин та їх зберігання; 2) набуття у власність чи на підставі іншого речового права спеціального обладнання, що може використовуватися в процесі вирощування лікарських рослин; 3) організація виробничого процесу під час вирощування лікарських рослин таким чином, щоб забезпечити навчання, інструктаж, а також систематичний нагляд за станом здоров'я осіб, що залучаються до роботи в процесі вирощування лікарських рослин.

Через відсутність спеціального правового регулювання відносин з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками автором наголошується на першочерговому завданні державної влади у вказаній сфері щодо розробки Державної комплексної цільової програми із підтримки культивування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками, а також спеціального нормативно-правового акту у сфері регулювання даної групи відносин – Порядку вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками – із залученням спеціалістів у сфері фармакогнозії, агрономії та фармації.

У підрозділі 1.3 «Принципи правового регулювання відносин з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками» досліджені принципи правового регулювання відносин з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками.

Автором робиться висновок, що основними галузевими принципами аграрного права, на яких має будуватися правове регулювання відносин з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками, є: принцип пріоритетності сільського господарства в народногосподарському комплексі України; принцип державної підтримки сільського господарства; принцип рівності всіх суб'єктів сільськогосподарської діяльності; принцип свободи вибору різновиду сільськогосподарської діяльності та

свободи вибору способів її здійснення, свободи реалізації сільськогосподарської продукції.

Доведена необхідність при розробці Порядку вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками закріпити наступні принципи правового інституту вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками: 1) принцип пріоритетності культивування лікарських рослин перед заготівлею дикорослої лікарської сировини; 2) принцип забезпечення високої якості лікарських рослин, що культивуються; 3) принцип координації діяльності з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками із потребами фармацевтичної промисловості; 4) принцип пріоритетності вітчизняних лікарських рослин щодо імпортованої лікарської сировини; 5) принцип наукової обґрунтованості діяльності з вирощування та реалізації лікарських рослин.

Розділ 2. «Система та особливості договорів з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками» містить загальну характеристику системи договорів, що опосередковують діяльність сільськогосподарських товаровиробників з вирощування та реалізації лікарських рослин.

У підрозділі 2.1 «Огляд літератури щодо видів договорів з вирощування та реалізації лікарських рослин» надається характеристика наукових робіт у сфері вивчення особливостей договірних відносин, які опосередковують діяльність сільськогосподарських товаровиробників з вирощування та реалізації лікарських рослин.

Автор визначає, що питання особливостей договірних відносин із реалізації культивованих лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками раніше систематизовано не розглядалося. У зв'язку із цим вивчення особливостей договірних відносин, що виникають в процесі провадження сільськогосподарськими товаровиробниками діяльності з вирощування та реалізації лікарських рослин, має відбуватися на підставі теоретичних доробок аграрного, господарського та цивільного права щодо особливостей конкретних договорів, а також з урахуванням технологічних та агрономічних особливостей провадження діяльності з вирощування лікарських рослин, фармакогностичними особливостями конкретного виду лікарських рослин. На підставі аналізу літератури у сфері договірних відносин автором виокремлюються наступні ознаки договорів, що опосередковують діяльність сільськогосподарських товаровиробників з вирощування та реалізації лікарських рослин: 1) обов'язковою стороною договору є сільськогосподарський товаровиробник із спеціальною правосуб'єктністю, необхідною для здійснення такого роду діяльності; 2) метою укладання договору є переміщення товарів, робіт та послуг в процесі здійснення діяльності з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками, що забезпечує в кінцевому результаті отримання прибутку; 3) за допомогою договорів здійснюється переміщення виробленої лікарської сировини в переробну галузь, а також переміщення товарів та послуг, необхідних для провадження діяльності з вирощування та реалізації лікарських рослин (добрив, насіння тощо), від їх виробників; 4) договори повинні передбачати положення про звільнення сільськогосподарського товаровиробника від відповідальності за порушення умов договору, що були викликані несприятливими

природно-кліматичними умовами чи факторами; 5) договори повинні укладатися з урахуванням чергування лікарських рослин у сівоzmінах; 6) під час укладання договорів повинні враховуватися періоди росту, визрівання та досягнення найкращої якості лікарських рослин відповідно до їх призначення; 7) під час укладання договорів повинен враховуватися фактор швидкої втрати лікарськими рослинами своїх корисних якостей після збирання; 8) під час укладання договорів повинен враховуватися фактор наукоємного характеру діяльності з вирощування та реалізації лікарських рослин.

У підрозділі 2.2 «Особливості змісту договору контрактації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками» наданий аналіз основних положень договорів контрактації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками.

Автором робиться висновок, що зміст договору контрактації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками має наступні особливості: 1) відносини за договором контрактації лікарських рослин регулюються ЦК України та ГК України, зокрема ст. 272-274 ГК України необхідно вважати такими, що поширюють свою дію на відносини, які виникають між суб'єктами господарювання будь-якої форми власності; висловлюються пропозиції щодо впорядкування відносин із контрактації лікарських рослин з метою уніфікації даної групи відносин та уникнення можливих неузгодженостей між сторонами; 2) за договором контрактації лікарських рослин виробник сільськогосподарської продукції зобов'язується виростити визначені договором лікарські рослини і передати їх у власність контрактанту (заготівельному, закупівельному чи переробному підприємству) або визначеному ним одержувачеві, а заготівельник зобов'язується прийняти лікарські рослини, оплатити їх відповідно до умов договору, а також сприяти сільськогосподарському товаровиробникові у вирощуванні лікарських рослин у спосіб, що передбачений договором; 3) об'єктом договору контрактації лікарських рослин є лікарські рослини (цілісні рослини чи їх частини – лікарська рослинна сировина), що повинні бути визначені в договорі відповідно до вимог міжнародної фармакогностичної номенклатури, та відносяться до лікарських рослин відповідно до положень ст. 1 Закону України «Про насіння і садивний матеріал»; 4) виробником за договором контрактації лікарських рослин є сільськогосподарський товаровиробник, що наділений спеціальною правосуб'єктністю для виробництва лікарських рослин та є безпосереднім виробником конкретної партії лікарських рослин, які реалізуються; 5) контрактантом за договором контрактації лікарських рослин є будь-який господарюючий суб'єкт незалежно від організаційно-правової форми чи форми власності, який провадить діяльність із виробництва лікарських препаратів або ж здійснює посередницьку діяльність у сфері купівлі-продажу лікарських рослин; 6) істотними умовами договору контрактації лікарських рослин необхідно вважати його предмет (види лікарських рослин, їх відповідність певним державним стандартам, відповідність їх якості вимогам сертифікації сільськогосподарської продукції щодо вмісту в них залишкової кількості пестицидів, агрохімікатів та важких металів), ціну, кількість лікарських рослин, порядок і умови доставки, строки здавання-приймання лікарських рослин, обов'язки контрактанта щодо надання допомоги в організації виробництва лікарських рослин та їх транспортування на приймальні пункти контрактанта, умови взаємної

відповідальності сторін за договором контрактації, особливості та умови зберігання лікарських рослин після збирання та/або первинної обробки до передачі їх контрактанту, умови транспортування лікарських рослин; 7) договір контрактації лікарських рослин є консенсуальним, оскільки даний договір вважається укладеним з моменту досягнення сторонами за договором згоди за всіма істотними умовами, а права й обов'язки сторін виникають з моменту підписання договору до передання предмету договору від виробника до контрактанта; 8) договір контрактації лікарських рослин є оплатним договором, оскільки передбачає обов'язок контрактанта здійснити плату за передані йому лікарські рослини; 9) договір контрактації лікарських рослин є двостороннім договором, оскільки передбачає виникнення прав і обов'язків для обох сторін; 10) договір контрактації лікарських рослин відноситься до майнових договорів, оскільки пов'язаний із зміною майнового стану сторін після його укладання; 11) договір контрактації лікарських рослин відноситься до договорів про передачу майна у власність; 12) договір контрактації лікарських рослин не потребує нотаріального посвідчення чи державної реєстрації.

У підрозділі 2.3 «Особливості змісту договорів поставки та купівлі-продажу лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками» наданий аналіз основних положень договорів поставки та купівлі-продажу лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками.

Автор визначає, що відносини за договором поставки лікарських рослин регулюються ЦК України та ГК України. Висловлюються пропозиції щодо розробки спеціального правового регулювання відносин із реалізації лікарських рослин, у тому числі й за договором поставки, з метою уніфікації даної групи відносин та уникнення можливих неузгодженостей між сторонами. Встановлено, що за договором поставки лікарських рослин сільськогосподарський товаровиробник зобов'язується передати (поставити) у зумовлені строки (строк) покупцеві лікарські рослини, а покупець зобов'язується прийняти лікарські рослини і сплатити за них певну грошову суму. Зазначається, що предметом договору поставки лікарських рослин є відносини із їх реалізації. Об'єктом договору поставки лікарських рослин є лікарські рослини (цілісні рослини чи їх частини – лікарська рослинна сировина), що повинні бути визначені в договорі відповідно до вимог міжнародної фармакогностичної номенклатури, та відносяться до лікарських рослин відповідно до положень ст. 1 Закону України від 26 грудня 2002 року «Про насіння і садивний матеріал», які вже вирощені сільськогосподарським товаровиробником або будуть вирощені в майбутньому. Постачальником за договором поставки лікарських рослин є сільськогосподарський товаровиробник, що наділений спеціальною правосуб'єктністю для виробництва лікарських рослин. Покупцем за договором поставки лікарських рослин є будь-який господарюючий суб'єкт незалежно від організаційно-правової форми чи форми власності, який провадить діяльність із виробництва лікарських препаратів або ж здійснює посередницьку діяльність у сфері купівлі-продажу лікарських рослин.

Доводиться, що істотними умовами договору поставки лікарських рослин необхідно вважати його предмет (об'єкт), ціну, номери та індекси стандартів, технічних умов або іншої документації про якість лікарських рослин, строк дії

договору, порядок відвантаження лікарських рослин, а також кількість лікарських рослин, порядок і умови доставки.

Звертається увага на те, що договір поставки лікарських рослин є консенсуальним, оплатним договором, двостороннім договором, відноситься до майнових договорів та до договорів про передачу майна у власність. Договір поставки лікарських рослин не потребує обов'язкового нотаріального посвідчення чи державної реєстрації.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та представлено вирішення наукового завдання, що полягає у розробці теоретичних і практичних питань вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками, а також обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання даної групи відносин на основі комплексного аналізу аграрного законодавства, практики його застосування та відповідних теоретичних засад. Ключові теоретичні та практичні результати дослідження дають змогу сформулювати такі висновки і пропозиції:

1. Діяльність із організованого вирощування лікарських рослин здійснювалася на території України ще за часів Московського Царства, розвивалася в «петровські часи» та на початку ХХ століття, а також отримала масовий та централізований характер в радянський період української історії. Однак, належне правове регулювання відносин із організованого вирощування лікарських рослин було відсутнє в усі часи. Фрагментарне правове регулювання даної групи відносин мало місце в радянський період та обмежувалося виключно державними стандартами, розпорядчими актами щодо порядку управління в сфері вирощування лікарських рослин, а також актами в сфері реалізації лікарських рослин.

2. В незалежній Україні вирощування лікарських рослин здійснюється незначною кількістю сільськогосподарських товаровиробників, які спеціалізуються на такій діяльності, а також деякими виробниками фармацевтичної продукції. Проте, пріоритетне становище на сьогодні займає саме збирання дикорослих лікарських рослин. Така ситуація пов'язана в першу чергу із відсутністю належного правового регулювання вказаної групи відносин та державної підтримки даного різновиду сільськогосподарської діяльності.

3. Правовідносини з вирощування та реалізації лікарських рослин є різновидом аграрних правовідносин, які представляють собою комплекс організаційно-управлінських, майнових, земельних, трудових та інших суспільних відносин, що регулюються нормами аграрного та суміжних галузей права, і виникають в процесі провадження діяльності з вирощування та реалізації лікарських рослин. Встановлено, що в Україні спеціальне правове регулювання відносин з вирощування лікарських рослин на даний час практично відсутнє. У зв'язку із чим рекомендується розробити із залученням спеціалістів у галузі фармакогнозії, агрономії, фармації Державну комплексну цільову програму із підтримки культивування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками, а також Порядок вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками.

4. Аргументована необхідність вдосконалення визначення лікарських рослин, наведеного в ст. 1 Закону України від 26 грудня 2002 року № 411-IV «Про насіння і

садивний матеріал», та запропонована нова редакція даного визначення: «Лікарські рослини – це дикорослі та культурні рослини або їх частини (насіння, бруньки, квіти, плоди, стебла, кореневища), які використовуються в медицині для виготовлення лікарських препаратів та віднесені до таких центральним органом виконавчої влади з питань охорони здоров'я, крім рослин, що є наркотичними або прирівняними до них, відповідно до чинного законодавства України».

5. Правосуб'єктність сільськогосподарських товаровиробників як суб'єктів правовідносин з вирощування та реалізації лікарських рослин є спеціальною та складається з наступних елементів: а) реєстрації сільськогосподарського товаровиробника як фізичної особи-підприємця чи юридичної особи будь-якої організаційно-правової форми із зазначенням серед різновидів економічної діяльності діяльність з вирощування прямих, ароматичних і лікарських рослин та оптову торгівлю квітами та рослинами; б) оформлення та реєстрація речового права (права власності, права постійного користування, права оренди, емфітевзису) на земельну ділянку сільськогосподарського призначення за сільськогосподарським товаровиробником в порядку, передбаченому Земельним кодексом України та Законом України від 1 липня 2004 року № 1952-IV «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»; в) набуття у власність чи на підставі іншого речового права будівель та приміщень, придатних для проведення діяльності із оброблення лікарських рослин; г) набуття у власність чи на підставі іншого речового права спеціального обладнання, що може використовуватися в процесі вирощування лікарських рослин; д) організація виробничого процесу під час вирощування лікарських рослин таким чином, щоб забезпечити навчання, інструктаж, а також систематичний нагляд за станом здоров'я осіб, що залучаються до роботи в процесі вирощування лікарських рослин.

6. З метою підвищення рівня якості лікарських рослин, що виробляються сільськогосподарськими товаровиробниками, запропоновано внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 23 травня 2001 року № 559 «Про затвердження переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, порядку проведення цих оглядів та видачі особистих медичних книжок», а саме «п. 1.1. Сільське господарство: працівники, зайняті в процесі вирощування та первинної обробки лікарських рослин, які безпосередньо контактують з насінням та садивним матеріалом, лікарськими рослинами та вирощеною сировиною, незалежно від характеру виконуваної роботи».

7. З метою запровадження можливості застосування заходів державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, що провадять діяльність з вирощування та реалізації лікарських рослин, таких як державне регулювання цін на лікарські рослини, заборона дискримінації сільськогосподарських товаровиробників, що займаються вирощуванням та реалізацією лікарських рослин, при транспортуванні продукції, заборони дискримінації сільськогосподарських товаровиробників, що займаються вирощуванням та реалізацією лікарських рослин, при транспортуванні їх продукції на експорт, пропонуємо внести зміни до п. 3.3.1 ст. 3 Закону України від 24 червня 2004 року № 1877-IV «Про державну підтримку сільського господарства України», доповнивши його лікарськими рослинами.

8. Обґрунтована необхідність при розробці наступного переліку сільськогосподарських культур, на які надається компенсація вартості страхових послуг,

врахувати необхідність запровадження пільгового страхування лікарських рослин шляхом внесення їх до вказаного переліку.

9. Визначено, що правове регулювання відносин з вирощування та реалізації лікарських рослин повинно здійснюватися з урахуванням: 1) загальноправових принципів (принципу справедливості, принципу рівності, принципу свободи, принципу гуманізму тощо); 2) галузевих принципів аграрного права (принципу пріоритетності сільського господарства в народногосподарському комплексі України, принципу державної підтримки сільського господарства, принципу рівності всіх суб'єктів сільськогосподарської діяльності, принципу свободи вибору різновиду сільськогосподарської діяльності та свободи вибору способів її здійснення, принципу свободи реалізації сільськогосподарської продукції тощо) та 3) принципів правового інституту вирощування та реалізації лікарських рослин (принципу пріоритетності культивування лікарських рослин перед заготівлею дикорослої лікарської сировини, принципу забезпечення високої якості лікарських рослин, що культивуються, принципу координації діяльності з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками із потребами фармацевтичної промисловості, принципу пріоритетності вітчизняних лікарських рослин щодо імпортованої лікарської сировини). Запропоновано під час прийняття Порядку вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками закріпити на нормативному рівні відповідні принципи правового інституту вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками.

10. Запропонована наступна класифікація договорів, що опосередковують діяльність з вирощування та реалізації лікарських рослин: а) договори, які опосередковують діяльність із набуття речових прав на товари та послуги, необхідні для ведення сільськогосподарської діяльності; б) договори, які опосередковують внутрішні відносини суб'єктів сільськогосподарського виробництва; в) договори, які опосередковують правовідносини із реалізації сільськогосподарської продукції.

11. Встановлено, що специфічною ознакою договорів, які укладаються в процесі провадження сільськогосподарськими товаровиробниками діяльності з вирощування та реалізації лікарських рослин, має бути визнано положення про звільнення сільськогосподарського товаровиробника від відповідальності за порушення умов договору, що було викликано несприятливими природно-кліматичними умовами чи факторами. При цьому для захисту прав контрагентів сільськогосподарських товаровиробників від таких випадків пропонуємо передбачити обов'язок страхування майнових ризиків сільськогосподарських товаровиробників, які проводять діяльність з вирощування та реалізації лікарських рослин, перед третіми особами. Зокрема, пропонується під час прийняття Порядку вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками передбачити у якості істотної умови договорів, які опосередковують діяльність із реалізації лікарських рослин, реквізити відповідного договору страхування.

12. Пропонується передбачити додатковий випадок обов'язкового страхування, доповнивши ч. 1 ст. 7 Закону України від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР «Про страхування» пунктом 34-1 наступного змісту: «страхування майнових ризиків виробників лікарських рослин за невиконання чи неналежне виконання договірних зобов'язань перед третіми особами через несприятливі природно-кліматичні умови чи

фактори».

13. Крім того, рекомендується під час укладання договорів, що опосередковують діяльність з вирощування та реалізації лікарських рослин, враховувати наступні фактори: особливості чергування лікарських культур у сівозмінах; періоди росту, визрівання та досягнення найкращої якості лікарських рослин відповідно до свого призначення; швидку втрату лікарськими рослинами своїх корисних якостей після збирання; наукоємний характер діяльності з вирощування лікарських рослин.

14. Пропонується закріпити в Порядку вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками істотні умови договору контрактації лікарських рослин, такі як: а) об'єкт договору із зазначенням назв лікарських рослин відповідно до вимог міжнародної фармакогностичної номенклатури (у випадку реалізації цільних лікарських рослин зазначати їх рід та вид українською (російською) та латинською мовами; у випадку реалізації лікарської рослинної сировини – частин лікарських рослин, що використовуються у виробництві лікарських засобів – назву органу, частини чи виділення рослини та найменування даного об'єкту (назву роду відповідної рослини) українською (російською) та латинською мовами); б) ціна договору; в) номер державного стандарту (технічних умов); г) гранично допустимий вміст шкідливих речовин у лікарських рослинах; д) кількість лікарських рослин; е) порядок та умови поставки лікарських рослин; є) строк здавання-приймання лікарських рослин; ж) обов'язки контрактанта щодо надання допомоги в організації виробництва лікарських рослин та їх транспортуванні; з) відповідальність сторін за договором із зазначенням випадків звільнення сільськогосподарського товаровиробника від відповідальності за порушення умов договору через несприятливі природно-кліматичні умови чи фактори; и) реквізити договору страхування майнових ризиків сільськогосподарського товаровиробника за невиконання чи неналежне виконання договірних зобов'язань перед контрактантом через несприятливі природно-кліматичні умови чи фактори; і) умови зберігання лікарських рослин після збирання та/або первинної обробки до передачі їх контрактанту; к) умови транспортування лікарських рослин, як то вид транспортних засобів, особливості пакувальних матеріалів, строки транспортування.

15. Пропонується закріпити в Порядку вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками істотні умови договору поставки лікарських рослин, що передбачені для договору контрактації, за виключенням тих, що впливають із природи цього договору (обмеження об'єкту виключно лікарськими рослинами, що будуть вирощені в майбутньому, та обов'язки контрактанта щодо надання допомоги в організації виробництва лікарських рослин та їх транспортуванні).

16. Пропонується закріпити в Порядку вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками істотні умови договору купівлі-продажу лікарських рослин, що передбачені для договору контрактації, за виключенням тих, що впливають із природи цього договору (обмеження об'єкту виключно лікарськими рослинами, що будуть вирощені в майбутньому, та обов'язки контрактанта щодо надання допомоги в організації виробництва лікарських рослин та їх транспортуванні), а також з урахуванням особливих умов договору купівлі-продажу, як то одноразовий характер правовідносин із реалізації лікарських рослин між сторонами.

ПЕРЕЛІК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Кривко М. Є. Історико-правовий аспект вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками в Україні / М. Є. Кривко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : «Право». – 2013. – Вип. 182(2). – С. 47-51.
2. Кривко М. Є. Об'єкт правовідносин із вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками / М. Є. Кривко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : «Право». – 2014. – Вип. 197(3). – С. 60-65.
3. Кривко М. Є. Правові засади вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками / М. Є. Кривко // Актуальні питання публічного та приватного права. - 2013. - № 3. - С. 59-61.
4. Кривко М. Е. Принципы правового института выращивания и реализации лекарственных растений сельскохозяйственными товаропроизводителями в Украине / М. Е. Кривко // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов (г. Курск, Российская Федерация). – 2014. – № 3. – С. 47-52.
5. Кривко М. Є. Істотні умови договору контрактації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками / М. Є. Кривко // Юридичний вісник. – 2014. – № 4. – С. 325-329.
6. Кривко М. Є. Вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками в Україні: загальні засади правового регулювання [Електронний ресурс] / М. Є. Кривко // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 5. – С. 169-170.
7. Кривко М. Є. Про правове регулювання вирощування: лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками України / М. Є. Кривко // Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 2-3 березня 2013 року. – Х. : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2013. – С. 148-149.
8. Кривко М. Є. Правові проблеми вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками / М. Є. Кривко // Сучасні досягнення наук земельного, аграрного та екологічного права : Зб. Матер. круглого столу (24 травня 2013 року) / за ред. Шульги М.В., Саннікова Д.В. – 2013. – Нац. ун-т «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Національна академія правових наук України. – С. 112-113.
9. Кривко М. Є. Заходи державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, що займаються вирощуванням та реалізацією лікарських рослин / М. Є. Кривко // Юридична осінь 2013 року : зб. тез доп. та наук. повідомл. учасників всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та здобувачів (Харків, 14 листопада 2013 року) / за заг. ред. А. П. Гетьмана. – Х. : Нац. ун-т «Юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого» : Право, 2013. – С. 158-160.
10. Кривко М. Є. Система договорів, що опосередковують діяльність сільськогосподарських товаровиробників з вирощування та реалізації лікарських рослин / М. Є. Кривко // Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 18-19 квітня 2014 року. – Х. : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2014. – С. 135-136.
11. Кривко М. Є. Ознаки правосуб'єктності сільськогосподарських

товаровиробників як суб'єктів відносин із вирощування та реалізації лікарських рослин / М. Є. Кривко // Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., Львів, 25-26 квітня 2014 року. – Львів : У 2 частинах. Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2014. – Частина II. – С. 107-109.

12. Кривко М. Є. Особливості договору поставки лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками / М. Є. Кривко // Розвиток організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі : матер. «круглого столу», присвяченого пам'яті проф., д.ю.н., академіка НАПрН України О.О. Погрібного / М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого, НАПрН України. – Харків : Оберіг, 2014. – С. 107-109.

АНОТАЦІЯ

Кривко М. Є. Правове регулювання відносин з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право. – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2015.

Дисертацію присвячено аналізу правового регулювання відносин з вирощування та реалізації лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками. Рекомендується розробити із залученням спеціалістів у галузі фармакогнозії, агрономії, фармації Державну комплексну цільову програму із підтримки культивування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками, а також Порядок вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками. Аргументована необхідність удосконалення визначення лікарських рослин, наведеного в ст. 1 Закону України від 26 грудня 2002 року № 411-IV «Про насіння і садивний матеріал». Автором розроблені елементи правосуб'єктності сільськогосподарських товаровиробників як суб'єктів правовідносин з вирощування та реалізації лікарських рослин.

Запропоновані умови договорів, які укладаються в процесі провадження сільськогосподарськими товаровиробниками діяльності з вирощування та реалізації лікарських рослин: положення про звільнення сільськогосподарського товаровиробника від відповідальності за порушення умов договору, що було викликано несприятливими природно-кліматичними умовами чи факторами; обов'язок страхування майнових ризиків сільськогосподарських товаровиробників, які проводять діяльність з вирощування та реалізації лікарських рослин, перед третіми особами. Крім того, рекомендується під час укладання договорів, що опосередковують діяльність з вирощування та реалізації лікарських рослин, враховувати наступні фактори: особливості чергування лікарських культур у сівоzmінах; періоди росту, визрівання та досягнення найкращої якості лікарських рослин відповідно до свого призначення; швидку втрату лікарськими рослинами своїх корисних якостей після збирання; наукоємний характер діяльності з вирощування лікарських рослин.

Ключові слова: лікарські рослини, сільськогосподарський товаровиробник,

вирощування та реалізація лікарських рослин, договір контрактації, договір поставки, договір купівлі-продажу лікарських рослин, державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників щодо вирощування лікарських рослин.

АННОТАЦІЯ

Кривко М. Е. Правовое регулирование отношений по выращиванию и реализации лекарственных растений сельскохозяйственными товаропроизводителями. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.06 – земельное право; аграрное право; экологическое право; природоресурсное право. – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины, Харьков, 2015.

Диссертация посвящена анализу правового регулирования отношений по выращиванию и реализации лекарственных растений сельскохозяйственными товаропроизводителями. Автор предлагает с привлечением специалистов в отрасли фармакогнозии, агрономии, фармации разработать Государственную комплексную целевую программу по поддержке культивирования лекарственных растений сельскохозяйственными товаропроизводителями, а также Порядок выращивания лекарственных растений сельскохозяйственными товаропроизводителями.

В диссертационной работе аргументирована необходимость внесения изменений в действующее законодательство Украины, в частности, предложена новая редакция определения «лекарственные растения», закрепленная в ст. 1 Закона Украины «О семенах и посадочном материале». Обоснована необходимость при разработке следующего перечня сельскохозяйственных культур, на которые предоставляется компенсация стоимости страховых услуг, учесть необходимость введения льготного страхования лекарственных растений путем внесения их в указанный перечень. Предлагается предусмотреть дополнительный случай обязательного страхования страхованием имущественных рисков производителей лекарственных растений за невыполнение или ненадлежащее выполнение договорных обязательств перед третьими лицами в связи с неблагоприятными природно-климатическими условиями или факторами, дополнив соответствующим пунктом Закон Украины «О страховании». С целью установления возможности применения мер государственной поддержки сельскохозяйственных товаропроизводителей, которые осуществляют деятельность по выращиванию и реализации лекарственных растений, таких как государственное регулирование цен на лекарственные растения, запрет дискриминации таких сельскохозяйственных товаропроизводителей при транспортировке продукции, в том числе, на экспорт, предлагается внести изменения в Закон Украины «О государственной поддержке сельского хозяйства Украины», дополнив перечень объектов ценового регулирования лекарственными растениями.

Диссертантом выделены признаки специальной правосубъектности сельскохозяйственных товаропроизводителей как субъектов правоотношений по выращиванию и реализации лекарственных растений. Кроме того, автором разработаны принципы правового института выращивания и реализации лекарственных растений, а именно: 1) принцип приоритетности культивирования

лекарственных растений перед заготовкой дикорастущего лекарственного сырья; 2) принцип обеспечения высокого качества лекарственных растений, которые культивируются; 3) принцип координации деятельности по выращиванию и реализации лекарственных растений сельскохозяйственными товаропроизводителями с нуждами фармацевтической промышленности; 4) принцип приоритетности отечественных лекарственных растений относительно импортированного лекарственного сырья.

Автором установлено, что договоры, которыми опосредована деятельность сельскохозяйственных товаропроизводителей по выращиванию и реализации лекарственных растений, можно подразделить на следующие группы: а) договоры, которыми опосредована деятельность по приобретению имущественных прав на товары и услуги, необходимые для ведения сельскохозяйственной деятельности; б) договоры, которыми опосредованы внутренние отношения субъектов сельскохозяйственного производства; в) договоры, которыми опосредованы правоотношения по реализации сельскохозяйственной продукции.

Ключевые слова: лекарственные растения, сельскохозяйственный товаропроизводитель, выращивание и реализация лекарственных растений, договор контрактации, договор поставки, договор купли-продажи лекарственных растений, государственная поддержка сельскохозяйственных товаропроизводитель в выращивании лекарственных растений.

SUMMARY

Kryvko M.Ye. Legal Regulation of Relations on Cultivation and Sale of Medical Plants by the Agricultural Producers. –The manuscript.

Candidate's thesis of science of law by specialty 12.00.06 – land law; agrarian law; environment law; natural resources law. – Yaroslav Mudryi National Law University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2015.

The thesis is devoted to analyzes of legal regulation of relations concerning cultivation and sale of medicinal plants by agricultural producers. Determined that currently there is no special legal regulation of relations concerning the cultivation of medicinal plants in Ukraine. In this connection it is recommended to develop with the assistance of experts in the field of pharmacognosy, agronomy, pharmacy the State complex target program on support the cultivation of medicinal plants by agricultural producers, as well as Procedure for the cultivation of medicinal plants by agricultural producers. It is substantiate the necessity of improvement of medicinal plants definition given in Art. 1 of the Law of Ukraine dated December 26, 2002 № 411-IV “On seeds and propagating material”. The author developed the elements of agricultural producers` legal personality as a subject of relations on cultivation and sale of medicinal plants. It was proposed terms of agreements concluded in the proceedings of cultivation and sale of medicinal plants by agricultural producers: regulation on exemption agricultural producers from liability for breach of contract, which was due to unfavorable climatic conditions or factors; obligation of property risks insurance for agricultural producers, who conduct activity of cultivation and sale of medicinal plants to third parties.

Moreover, it is recommended when concluding contracts, mediating activity of

cultivation and sale of medicinal plants, to consider the following factors: alternation features of medicinal crops in rotations; periods of growth, maturation and achieve the best quality of medical plants according to their functions; rapid loss by medicinal plants of their useful qualities after harvesting; knowledge-intensive nature of the cultivation of medicinal plants.

Key words: medical plants, agricultural producer, cultivation and sale of medicinal plants, contracting agreement, sale agreement, a sale contract of medicinal plants, state support of agricultural producers on cultivation of medicinal plants.

Відповідальний за випуск

кандидат юридичних наук, доцент Г. С. Корнієнко

Підписано до друку 16.09.2015. Формат 60x90 1/16
Папір офсетний. Віддруковано на різнографі.
Умовн. друк. арк. 0,7. Облік.-вид. арк. 0,9
Тираж 100 прим. Зам. № 1345.

Друкарня
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77